

מעשה ארץ מצרים ומעשה ארץ כנען לפרשיות אחרי מות - קדושים

וידבר ה' אל משה לאמור
דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלוהיכם.
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו
ובחוקותיהם לא תלכו.
את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלוהיכם.
ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'.

התורה מפרטת את דיני העריות ומסיימת:
אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגויים אשר אני משלח מפניכם.
ותטמא הארץ ואפקוד עוונה עליה ותקיא הארץ את יושביה.
ושמרתם אתם את חוקותי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבות האלה האזרח והגר הגר בתוכם.
כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ.
ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם.
כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם.
ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחוקות התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני ה'
אלוהיכם.

בפרשת קדושים שוב כתוב:
ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם, ולא תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם
שמה לשבת בה.
ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקוץ בם.

האיסורים של מצרים וארץ כנען עטופים בפתיחה ארוכה ומסיימים בחיוב להיות דבק בקב"ה ובמצוותיו.
הפתיחה היא ב"אני ה'" והסיום של הפתיחה היא ב"אני ה'". בסיום העניין גם ב"אני ה' אלוהיכם".
בפתיחה חוקים ומשפטים ובסיום חוקים ומשפטים.
אך יש לברר:
מדוע החיבור של מצרים וארץ כנען, האם כדי לדבר על נקודת המוצא ונקודת ההגעה העתידית, או אולי
אלה שני הדברים החמורים ביותר שיש?
אין הסבר מה עשו מצרים ומה עשו בארץ כנען, האם מעניינו של ההמשך העוסק באיסורי עריות עלינו
ללמוד כי אלה המעשים שנעשו, מדוע לא כתוב במפורש?
בספר דברים מדובר על מעשים שנעשו בארץ כנען בהקשר לעבודה זרה?

מדוע הפתיחה "אני ה' אלוהיכם"? 1

**אני הוא שאמרת בסיני "אנוכי ה' אלוהיך" וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו
גזרותי.**

ר' אומר: גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא. לפיכך בא עליהם בגזרה "אני
ה' אלוהיכם", דעו מי גוזר עליכם. דיין להפרע ונאמן לשלם שכר.
רש"י

מה פשר הסמיכות להקרבת השעירים?

**בעבור שהזכיר דברי השעירים שהיו עושים במצרים נסמכה זו הפרשה והעריות על
מעשה ארץ כנען כי כן מפרש בסוף.**

מדוע הפתיחה "אני ה' אלוהיכם"? 2

"אני ה' אלוהיכם" – על זה התנאי אהיה אלוהיכם.

ראב"ע

מדוע הציווי על בני ישראל ולא רק לכהנים?

אמר בני ישראל בעבור היות אזהרת העריות שווה בכל ישראל. לא יתיחדו בה הכהנים.

מדוע הפתיחה "אני ה' אלוהיכם"? 3

אמר "אני ה' אלוהיכם" כטעם עשרת הדברות.

מדוע כפל הלשונות דבר-ואמרת?

וטעם דבר ואמרת כאילו היא, ואמרת אליהם בשמי, אני ה' אלוהיכם.

ואפשר כי הטעם כי בצאת משה מלפני ה' בלא מסווה ויצא דבר אל בני ישראל את אשר יצווה, איננו צריך לומר להם כה אמר ה', כי ידוע להם כי רוחו ידבר בו ומלתו על לשונו, לא ידבר מעצמו.

רמב"ן

1. מדוע הכפל דבר ואמרת?

2. מה החידוש ב"אני ה' אלוהיכם"?

3. מה כוונתו במצוות "כמעשה" אם אין ידוע מהו המעשה שעליו תבוא המצווה?

4. אם בא להשמיענו שמעשה ב' הרשעים שווה, מה צורך התורה להודיענו דבר זה?

5. מדוע הדיוק "ארץ מצרים אשר ישבתם בה" וכי יש ארץ מצרים אחרת?

6. "ארץ כנען אשר אני מביא" וכי יש ארץ כנען אחרת?

מהו פשר הסמיכות של מצרים וכנען?

מהסמיכות לעריות נראה כי מעשה ארץ כנען ומעשה ארץ מצרים אחד הוא – מעשה העריות.

במה שונה איסור עריות משאר האיסורים?

כל המצוות שציוה ה' הם מצוות שיכול האדם לעמוד בהם ויטה עצמו אל הרצון לעשותם וזולת מצוות פרישת העריות הוא דבר שנפשו של אדם מחמדתן ואונסתו עליהם לעשותם.

מה יעשה האדם כדי להתרחק מן העריות?

זולת בהתעצמות הרחקת ב' דברים מהאדם והם:

1. מרחק הרגש ראות העין.

2. מרחק בחינת החושב.

ואם ב' אלו לא יעשה אין אדם שליט ברוח זו לכלותה ממנו. כי כל שלא תהיה לו הרחקת הרגש הראות בדבר הגם שירחקיק בחינת החושב לא ישלוט בעצמו לכלות ממנו הכרח החשק.

מה היתה כוונת הקב"ה ללמדנו במצווה זו?

האדון ה' צבאות נתחכם בצוותו מצווה זו ודיבר נגד יצר הרע שיאמר איך יכול אנוש טבעי למשול בתאוותיו אשר היא אונסתו. דבר זה הוא מושלל מהדעת שיחייב ה' שמירתו לכל בהשוואה. אלא לאנשים אשר יכולין לעמוד וישכח ברצונם לשלול החפץ בזה. והם אותם שלא באו לידי מבחן הראות והחושב באלו.

מדוע מזכיר הקב"ה את מצרים?

אבל במי שעברו בחינת הנזכר כפי הטבע, אין אדם שליט ברוחו למנוע מעצמו חשק המכריחו. ועל זה נתכוון ה' בנועם דברי אלוהים חיים. ואמר "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם" פירוש הגם שישבתם במקום שאנשיה בני זנונים ולא תמנע מכם בחינת החושב לצד ישיבתכם ביניהם כל הזמן שהוא ואין ישיבה אלא עכבה. וזה יסובב

תגבורת החפץ בכם, אף על פי כן אנוכי מצווה אתכם שתתעצמו לנצח החשק לבל תעשו כמעשיהם.

מה נלמד מהזכרת כנען?

"ארץ כנען" – אף על פי שאתם באים למקום אשר שם הרגיעה. שידה של בחינת הרע הזה ונמצאת בחינת החושב מתעוררת אף על פי כן מחייב אני אתכם לבלתי עשות מעשיהם.

מדוע כפל המילים "דבר-ואמרת"?

ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדבר זה, לכן הקדים ה' בתחילת דברו הטוב ואמר: "דבר ואמרת אני ה' אלוהיכם". כי הן אמת במין האנושי זולת ישראל ישנו בטענה זו. כי לא ימצא בכוחו למנוע עוצם חשקו ממנו. מה שאין כן אתם בני ישראל לצד היותי ה' אלוהיכם והיא השגת אלוהות בכח האלוהי ינוצח כח הטבעי גשמי כי הצורה תשלוט בחומר כשיסכים איש ישראל להתדבק באלוהיו וישלוט בטבעו. כמו שכתוב, הצדיקים ליבם מסור בידם. הרשעים הם מסורים ביד ליבם.

החפץ והחשק ישנו בלב האדם, הרצון במוחו.

מהם המידות באדם ואיזו מידה שולטת?

שתי מדרגות שנתן האדון בבני אדם. כשנזדמן לאדם דבר ערוה, הלב חומד ואין גמר בחימוד זה ויכול הרצון התלוי במוח למנוע החפץ ולא יעשנו הגם שיחמוד.

מהי מעלת הצדיקים במידות?

הצדיקים הגם שיתאוו תאוה בליבם, יבחר השכל שהיא הנשמה. ואם ישנו מאזהרה מה' או מכללי התיעוב ישלול הרצון בו וימנע החפץ הגם שישנו.

מהי תכונת הרשעים?

אבל הרשעים הם מסורים ביד ליבם לכל אשר יבוא החפץ בלב לא ימנעו הרצון. ואולי כי אין להם נשמה, או שכבר פגמוה ונכנעת היא לפני הרוח שבלב.

מדוע הפתיחה "אני ה' אלוהיכם" 4?

לכן אמר "אני ה' אלוהיכם" – יש כח באדם לנצח החפץ לפני הרצון.

מה הקשר בין האוכל והמידות?

בשם הרב לוריא – לפעמים יתהפך האדם וישתנה משוב לרע בטבעו ומזגו ולא יידע מאיזו סיבה והוא עצמו יתמה, איך נהפך בדעתו. וזה יסובב לצד שיאכל אדם מאכל שיש בו חלק מחלקי הרע או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסיבת תחלואיהם. וכאשר תכנס הרעה או ניצוץ הרעב בקרבו תטהו משוב לרע ותגבר בו בחינת הרע. מעתה השומר עצמו ממאכלות גרועות יתגבר החפץ בו בדברים הנוגעים לנפש.

דע כי כל הצומח בין בדברים החרכיים לחיות הנפש בין בדברים הסגוליים בעולם בין בדברים שהם תענוגי אדם שורש הכל והויו היא מהתורה אשר היא אם הכל. וכשם שבתורה פרד"ס כן מאכלים של העולם הזה. וכשם שבעשבים יש דברים סגוליים וטבעיים כן יש בתורה מצוות סגוליות.

מהו יסוד האוכל?

כי כל האוכל אשר יאכל יסוד חיותו שבה נתהווה וגדל היא מיניקת הקדושה שהיא התורה. ומעת פגם אדם הראשון ונתערב טוב ורע, בכל אוכל תמצא חלק מהרע. ולזה צויה ה' על עורלת האילנות. ולזה גדל עם החיטה מיץ ותבן וסובין הנזרקים. והבדילנו ה' מכמה דברים אשר שלט בהם חלק הרע לבל שקץ נפש הנבחרת. ולזה כשאדם אוכל דבר המותר כאילו נהנה מאור העליון – ממאורי אור התורה. אלא שנגשם לצד הצלחת יסודי

ארץ שצריכים מזון כפי הכנתם והרכבתם. וזה אומרו "ותורתך בתוך מעי". בזה גבר חפצו ותשוקתו לעשות רצונו יתברך כי אין רע בקרבו המסיר חפץ הערב לנפש. כיצד יתגבר האדם על יצרו?

בחינת החושב בדבר ערוה תגביר החפץ ותשליטנו ברצון. ולא יושג הנצחון החפץ אלא דווקא באמצעות הרחקת הדבר מדעתו ומחשבתו לבל ראות הכיעור ולא יחשוב בו. אבל אם עיניו יביטו בדבר הנה הוא מסתכן. ואפילו תחילת המחשבה בדבר זה תגרום תגבורת והולדת טבעיות החפץ ותגבורתו. אור החיים

מדוע מוזכרים מצרים וכנען?

"כמעשה ארץ מצרים" – מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנענים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל. "מעשה ארץ כנען" – מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים מכולם. "בחוקותיהם לא תלכו" – דברים החקוקין להן כגון טרסאות ואצטדיאות. ר"מ אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים. רש"י

אף ממעשה ארץ גושן וכל שכן משל מצרים. שפתי חכמים

אצטדין – מקום בו נלחמים החיות. גור אריה

מהו האיסור ללכת בחוקותיהם?

שלא ירגיל אדם ללכת בדרך הזה עד שיהיה לו חוק. מהם ה"משפטים"?

"כמעשה ארץ מצרים" – על המשפטים, הם הכתובים על ספר הברית המפורש בפרשת אלה המשפטים. ראב"ע

מצרים וכנען מקומות כה גרועים?

מסתמא יוסף ברר לאחיו ולבית אביו המקום שאינו מקולקל כל כך כדי שלא ילמדו ממעשיהם הדורות הבאים. וכן הקב"ה ברר לישראל המקום שאינו מקולקל כל כך כדי שלא ילמדו מהם. וקודם שיגרש את כולם (שנאמר: "מעט מעט אגרשנו") יש לחוש פן ילמדו ממעשיהם. על כן אמר שאפילו כמעשיהם לא תעשו. וקל וחומר לשאר תועבות מצרים אשר לא ישתם בהם. וקל וחומר לשאר האומות.

מדוע הזכרה ישיבתם במצרים ובכנען?

כדי שלא יהיה לישראל מקום לטעות בהם ולומר, מאחר שהושבו בארץ גושן וודאי הטעם לפי שאין מעשיהם מקולקלים כל עיקר. וכן מאחר שהקב"ה מביא אותנו אל ארץ זו וודאי אין מעשיהם מקולקלים. ומה שגורשו מארצם היינו משום שישבו בארץ לא להם. על כן הוצרך הקב"ה להודיע שגם המה מעשיהם מקולקלים ואם לא כל כך בזולתם מכל מקום כדי בזיון וקצף יש במעשיהם וקל וחומר לזולתם.

איזו האשמה טמונה בהזכרת מצרים על ידי הקב"ה?

הכתוב מאשים את ישראל על אשר בקשו לישיב ישיבה של קבע במצרים, וכל זה עשו בעבור שהיו אדוקים בגלולי מצרים.

באותו מעשה שעשיתם בארץ מצרים, ומהו המעשה הרע אשר עשיתם אשר ישתם בה? שבקשתם בה ישיבה של קבע מצד שחשקה נפשכם בגילוליהם ובשיקוציהם נפשם

חפצה. לא תעשו עוד כאלה לבקש ישיבה של קבע בין עם סורר ההולכים בדרך לא טוב פן תלמדו ממעשיהם כי כן קרה לכם במצרים.

איזו האשמה טמונה בהזכרת כנען?

"כמעשה ארץ כנען" – מאשים את ישראל שמאסו בארץ הקדושה אשר חביבה על האבות והמה מאסו בה עד אשר הוצרך הקב"ה להביאם שמה בעל כורחם שלא בטובתם. כאותו מעשה שעשיתם בארץ כנען ומהו המעשה, אשר אני מביא אתכם שמה. כי עיניכם הרואות שאני מביא אתכם שמה בעל כורחכם. כן הוצרך הקב"ה להסיבם דרך המדבר ים סוף שלא ישובו מצרימה.

ומכל זה ראייה שמאסו בארץ הקדושה הנבחרת מימי האבות למקום קדושה וטהרה ורוב מצוות התורה תלויים בארץ. ובכל אלה מאסו ישראל עד אשר הוצרך הקב"ה להביאם שמה בעל כורחם ולישא אותם על כנפי נשרים כאשר ישא האומן את היונק אל המקום הזה. ועל ידי סיבוב מדברות שלא יהיה להם מקום לחזור.

לא תעשו כן עוד אלא תלכו לרצונכם אל המקום אשר אמר האלוהים כי זה המוכן לשמירת כל משפטי ה' וחוקותיו.

על מה שאמר שלא יבקשו ישיבה של קבע בארץ טמאה במצרים כדי שלא ילמדו לעשות כתועבותם. על זה אמר "ובחוקותיהם לא תלכו". ועל שיזרזם לילך אל הארץ הקדושה כדי לקיים המצוות התלויות בארץ. על זה אמר "את משפטי תעשו" כי המה משפט אלוהי הארץ.

כלי יקר

מדוע הקדים הקב"ה "אני ה'?"

"אני ה'" הקדים כי פרשה של עריות עניין קשה היה לקבל נגד הרגלם עד מתן תורה, לכן הקדים, בעל כורחכם תקבלו גזרות.

מהם הסיבות לעשיית עברה?

האדם עושה עבודה בשני אופנים:

1. מראש פרעות התאוה פורץ גדר חוקי התורה וחוקי הדעת של האדם. וזה לא הליכה אלא מעשה משום שאינו בא אלא במקרה.
2. מחוקי המדינה שכך הנהיגו להתהלך באופנים הללו והעובר על חוקי התורה אינו מצד התאוה אלא כך המנהג. לכן אמר כמעשה ארץ מצרים שראיתם שרגילים לפרוץ בתאוותם כל חוקי ודעת אנושי אתם לא תעשו כן ותגדרו בפני התאוה הבא במקרה.

"תלכו" – תנהגו.

מה ההבדל בין מצרים וכנען?

לא כתוב מצרים וכנען ביחד. כי במצרים לא היו חוקים בענייני אישות ולא היה רק מעשה תאוה אבל בארץ כנען היה גם מעשה תאוה וגם חוקים רעים.

מה צריך לעשות בכדי למנוע עברות?

"מביא אתכם" – הנכם צריכים להזהר הרבה. הזהיר הכתוב לעשות גדרים במקום שעלול להיות נפרץ ביותר.

מדוע דווקא כנען ולא עם אחר משבעת העממין?

"ארץ כנען" – ייחד הכתוב אומה זו שהם מקולקלים ביותר מכל שבע אומות.

מהו משפט ומהו חק? 1

"משפטי" – מצוות שדעת אנושי נותנת.

הזהיר הכתוב שזה יהיה מעשיכם בלא פרצה על פי תאוה.

- "חוקים" – דברים שאין דעת אנושי נותנת.
מהו היסוד לדברי ה' אלינו?
כל מצוות ה' חוקים וגזרות ואף על פי שגם דעת אנושי נוהגת כך. אבל לא משום זה נצטוונו מפי ה', אלא משום שהם חוקים.
מהו משפט ומהו חק? 2
על פי התורה כהנים
משפטים – מצוות שיש בהם טעם.
חוקים – מצוות שהשטן משיב עליהם.
וזה נכון רק אם כתוב "משפטים וחוקים". אבל אם כתוב "חוקים ומשפטים". אין טעם להקדים מצוות שאין להם טעם למצוות שיש טעם.
מהו משפט ומהו חק? 3
על פי הרמב"ם
חוקים – המדרשות
משפטים – דינים
מהו משפט ומהו חק? 4
חוקים – המידות שהתורה נדרשת בהם איך לדרוש ולהוציא מדיוק המקרא הלכות שלא נתפרשו.
המשפטים – הדינים שנחקרו על פי החוקים.
1. בכל מקום שכתוב "חוקים ומשפטים" הוא עסק התורה. לא על מעשה המצוות אלא על עסק התורה שהוא ללמד הלכות על פי החוקים שהן כללי התורה.
2. מעשה המצוות שאין בהם טעם ושיש בהם טעם.
מהי העשיה במצוות ובעברות?
"יעשה אותם"
1. בפועל יושב ולא עשה עברה שהגיע לידו כאילו עשה מצוה בפועל.
2. יחדש הלכה על פי עומק עיונו על פי י"ג מידות וזה עשיה.
מהו "וחי בהם"?
"וחי בהם"
1. חי ולא מת.
2. בשלמות ולא בשפלות דעת.
3. כפשוטו.
4. שיהיה נפשו מתענג בהרגש רוחני.
איך נמנעים מעברת העריות?
הדבר כתוב בפרשת עריות שעלולים להגיע לידי פרעות התאוה להפר חוק כמו מצרים וכנענים. ועל זה הזהירה התורה שיהיו עסוקים בחוקות התלמוד ובזה יהיו נשמרים מהרהורי עריות.
כך דרך התורה להזהיר במקום שצריך להזהר ביותר.
מדוע יש פעמיים את הציווי "אני ה'?"
בא מקרא הקודם נגד מכשול עריות מצד חוקי המדינה, וזה המקרא נגד פרעות התאוה.
למה גורם גילוי עריות?
גילוי עריות על ידי תאוה מחליש כח התורה שבו והשכל מתגשם.
גילוי עריות על ידי חוקי המדינה בגינו גולים לחו"ל וממילא כשל כח התורה.
טומאת הנפש גורמת חולשת הדעת.

הנצי"ב

מהם הדרגות השונות של "וחי בהם"?

כי הדינים נתנו לחיי האדם ביישוב המדינות ושלום האדם ושלא יזיק איש את רעהו ולא ימיתנו.

ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם, כי העושה המצוות שלא לשמן על מנת לקבל פרס יחיה בהם לעולם הזה ימים רבים בעושר ובנכסים ובכבוד.

וכן אותם אשר הם מתעסקים במצוות על מנת לזכות בהן לעולם הבא שהם העובדים מיראה, זוכים בכוונתם להנצל ממשפטי הרשעים ונפשם בטוב ילין.

העוסקים במצוות מאהבה כדין וכראוי עם עסקי העולם הזה, יזכו לעולם הזה לחיים טובים כמנהג העולם. ולחיי העולם הבא זכותם שלמה שם.

והעוזבים כל ענייני העולם הזה ואינם משגיחים עליו כאילו אינם בעלי גוף. וכל מחשבתם וכוונתם בבוראם בלבד, בהדבק נפשם בשם הנכבד, יחיו לעד בגופם ובנפשם.

הלשון יכולת החיים כולם כפי הראוי לכל אחד.

רמב"ן

האם השכר על החוקים והמשפטים מביא לאותה תכלית למרות שטעמו של האחד ברור והשני נעלם?

בשכר העולם הזה הקדים המשפטים שהם מן המושכלות אל חוקות שאין טעמם נגלה. לומר לך לא זו שבזכות המשפטים תזכה להתהלך לפני ה' בארצות החיים, אלא אף זו שבקיום החוקות אף על פי שאין טעמם נגלה מכל מקום תזכה על ידם להתהלך לפני ה'.

בפסוק "וחי בהם" הפך הסדר. כי בקיום החוקות פשיטא שתזכה לחיי העולם הבא. כי מאחר שאין אתה מרגיש בתועלתם פשיטא שכל מעשיך לשם שמים כדי לקיים מצות בוראך. אלא אפילו בקיום המשפטים שכבר קבלת שכרך בעולם הזה ויש מקום לומר שאתה מקיימם בעבור הנאתך, כי קיום העולם תלוי בהם. מכל מקום תזכה גם בעבורם לחיי העולם הבא.

ולמה? "כי אני ה'" – שהרי אתה מקיימם בעבור שאני ה' צויתך.

הזכיר שמירה בחוקות, כי כל דבר שיש לו מהרסים צריך שמירה ביותר כלי יקר

1. מה שייד גם חוקים וגם משפטים בעריות?

2. מהו "ללכת בהם" בחוקים ומשפטים?

3. מדוע חזר פעמיים "אני ה' אלוהיכם"?

מה גורם מאיץ בעריות?

המחשבה בעריות תגדיל החפץ ותמעט מניעת הרצון.

מה החשש מהאיסורים בעריות, ומה מצווה ה' בגין כך?

לכן כדי שלא ירחיק האדם עצמו אמר "את משפטי תעשו" שהם ממין עצמו שאסרתי לך. אני מחייבך לעשות ואף על פי כן "את חוקותי תשמרו" – שהם העריות שאסר.

או כי באמצעות שמירת העריות ימצאו הכנה בנפשותם לקיים מצוות עשה ושמירת כל הלאווין וזה "משפטי וחוקותי".

מה מידת החינוך לשאר המצוות מאיסורי עריות?

כאשר יהיה האדם טהור וקדוש מהתיעוב יוליד בטבעו לקיים המצוות תמיד, מעצמו ילך בהם בטבעו.

יתמיד במעשים הטובים ושמירת החוקים כדי שילך בהם ביום נוסעו לדרך כל הארץ. שלא יקוה האדם לשבר מצוות העולם הזה, אלא ילך לפניו צדקו לחזות בנועם ה'. אור החיים

מהם החסרונות בחוקי ומשפטי מצרים וכנען?

משפטי ארץ מצרים חתרו תחת כבודו וחירותו של אדם. ואילו חוקות ארץ כנען קידשו פריצות מוסרית – עד לדיוטה התחתונה של התבהמות.

מה הקשר והמשותף בין השחתה מוסרית ועושק חברתי?

אתה מוצא תמיד שמשפטים וחוקים משפיעים זה על זה. השחתה מוסרית ועושק חברתי באים כרוכים לעולם. רק חיי משפחה של טהרה מוסרית יצמיחו עם של משפט וצדק. ורק עם העושה צדקה ומשפט יגדל אנשים הטהורים במוסרם.

מה לא ללמוד ממצרים וכנען?

אל תהא השפעת מצרים וכנען ניכרת בחייכם החברתיים והמוסריים. לא ממצרים ומכנען תלמדו משפטים וחוקים.

מהו חק?

חק – אינם כללים שאדם יוצרם בעצמו על פי מהות הדברים ויחסייהם. אלא הם כללים הניתנים מן החוץ ביחס למותר והאסור. הם הם המעגלים הצרים או הרחבים שבמסגרתם אדם רשאי לספק את שאיפותיו.

האם יכול האדם לשלוט ביצריו?

באדם גם העז שביצריו ניתן לו כדי לשלוט בו בחירות. אף הוא נועד להתעלות ולהתקדש כדי לעבוד בו את ה' בחירות מוסרית. חירות זו היא תנאי למעלתו המוסרית של האדם.

כיצד מסתכלים הכנעניים על מהותם של היצרים באדם?

על פי השקפת העולם הכנענית לא ניתנו הגירויים כדי לשלוט בהם – אלא כדי לספק אותם כדרך הבהמה. כך ירד האדם למטה מדרגת הבהמה עד לדיוטה תחתונה של השחתה מוסרית.

מהם חוקות הגוי?

יש שני סוגים של חוקות הגויים:

1. מנהגים ומעשים הקשורים למטרות ולאמונות לא יהודיות אליליות או בלתי מוסריות. חיקויים של אלה הוא אסור בלא תנאי אפילו מקורם הוא טהור ויהודי.
2. מנהגים ומעשים לא יהודיים שלא נודע להם טעם נכון ומותר. כוללים את כל האסור מטעם ניחוש.

מה חשוב יותר, הסדר החברתי או המוסרי?

הסדר החברתי עומד על הסדר המוסרי. והמשפטים שה' כונן עליהם את החברה האנושית שלו יכולים להתקיים רק על ידי אותם אנשים שהורתם ולידתם חינוכם וחייהם הם תחת משטר חוקותיו על המוסר המשפחתי.

מדוע המשפטים נוחים להבנה והחוקים לא?

אך הדברים והיחסים המסודרים על ידי המשפטים הם בתחום יחסי החברה של אנשים וחפצים, משום כך הם נוחים להכרה האנושית מצד מהותם, זכותם וייעודם בחברה. שונים מאלה הם הדברים והיחסים המוסדרים על ידי החוקים. כגון, טבעה הגופני והרוחני של נפש האדם. טיב החיים החושניים המתפתחים מהם ויחסייהם לייעודו הרוחני והמוסרי של האדם. הללו אינם נהירים לאדם, והם גלויים וידועים רק לה' שבראם. משום כך טעמי המשפטים נוחים להבנה, ואילו החוקים נראים חסרי טעם ותכלית.

מה ההבדל בין משפטי ה' ומשפטי העמים?

מרחק רב מבדיל בין משפט ה' לבין כל המשפטים של יצירה מדינית אנושית. כי הללו נובעים על פי רוב משיקולים של תועלת חיצונית. לפעמים קרובות אינם אלא קיפוחים משפטיים שנערכו במידה ובתבונה. והם מבקשים לקיים את הכלל החברתי בכח הדחף של האינטרס. ואילו משפטי ה' הם אמת – לאמתם של הדברים והיחסים. הם נובעים ממהותם הפנימית של הדברים, מעצם מושגם וייעודם.

אין הם מקפחים חליפות את זה לטובת זה. אלא הם צודקים תמיד כלפי כל אחד. הם מעניקים לכל אחד אותו מעמד ודורשים ממנו אותו מאמץ המתאים למשפט מהותו ויחסו. משפט ה' איננו אלא אמת שהוגשמה.

רק אם שניהם האירו את הרוח ושניהם מתגשמים בחיי הפרט והחברה, תושג מטרת השיא של שלמות אנושית.

למה זוכה כל אדם השומר את חוקי התורה ומשפטיה?

חיים, תורה, קרבת ה', רננה וטובה, לא ישראל בלבד יזכו בכל אלה בזכות התורה והמצווה אלא כל אדם הדולה את השקפתו ואת עקרונותיו מן התורה. כל המתעלה לפיסגת אנושיות טהורה על ידי קיום חוקי התורה ומשפטיה, כבר הובטחה לו הדרגה העליונה של שלמות ואושר בקרבת ה'.

מה התכלית בחוקים ומשפטים של הקב"ה?

יחד עם זאת למדנו מכאן להעריך כהלכה את החוקים והמשפטים האלה. כי החוקים המסדירים את חיי הפרט מבחינה רוחנית וחושנית, והמשפטים המסדירים את חיי החברה לא באו לזכות אותנו במעלות יוצאות מן הכלל. למעלה ומחוץ לדרגת האדם. אלא הם באו להחזיר לנו אותה דרגה אנושית שהיא ייעודו הקדמון של האדם שנברא בצלם. במשפחת האדם היהודי החל ובכלל האנושות יכלה, וזו כל תכלית ההנהגה האלוהית בהסטוריה. ולפיכך כלל כל המעלות הנקנות על ידי עשיית החוקים והמשפטים מסתכם כאן במילים "וחי בהם" לא פחות ולא יותר מאשר "וחי" הגשמה חיובית עליונה של החיים.

התכלית הראשונה של עשיית המצוות היא עידון ושובע שמחות בעולם הזה.

למה יגרום אי קיום התורה על ידי ישראל?

הפסוקים מתארים את השפעת החטא על ארץ ישראל. בעוון שפיכות דמים וזנות, תלקה הארץ ויתקלקל יחסה ליושביה. בפריצות יגיע עונש זה לשיאו והארץ "תקיא" את יושביה. אכן טומאת התושבים מביאה טומאה גם לארץ. חטא התושבים גורר אתו גם את הארץ. היא נעשית חנפה ואיננה מקיימת את מה שהבטיחה על פי ייעודה.

מה הקשר בין הארץ וקיום מצוות על ידי האדם?

ברכת הארץ תלויה בדרגתו המוסרית של האדם. והשחתת הדרך של מין האדם גוררת את כל חי לאותה השחתת דרך. והכל יאבד באובדן האדם שהשחית את דרכו על הארץ.

מה הקשר בין קיום המצוות על ידי עם ישראל וארץ ישראל?

הנה זה היחס שבין התנהגותו המוסרית של אדם לבין כדור הארץ בכללו. אך הקב"ה קבע קשר אמיץ הרבה יותר בין ישראל לבין ארצו. שהרי שני אלה נבחרו להיות כלי מלאכה לתחייתו המוסרית של מין האדם. כדרך שהעם הוא עם ה' כן הארץ היא ארץ ה'.

כלל האנושות וכלל הארץ עתידים להיות לה'. אף הם יהיו קודש לעשיית רצונו. אך אבן היסוד לאותה תכלית חינוך האדם הונחה בעם הזה ובארץ זו. מאז בחירת אברהם אבינו וארצו, אין ארץ ישראל סובלת השחתת יושביה. פריחת ארץ זו תלויה בפריחתם המוסרית של יושביה הנולדים בה, ניזונים מפירותיה ומתעשרים באוצרותיה. כל הרוחש בחיק הארץ הזאת, כל הנישא על אדמתה, וכל המהלך בשדותיה, כל השותה טל ומטר תחת שמייה. וכל החי ומבשיל בחמתה – הכל קדוש לתורת ה'. לקיום רצון ה' בידי אנשים טהורים יגדל כל נבט, יפרח כל פרח, תאיר החמה וירוה הטל. הארץ נועדה לשאת חיי עם, השלמים בטהרה מוסרית.

בשלמות האדם ובחירותו המוסרית תמצא שלמות גם לארץ. הארץ קיפחה את תכלית קיומה אם החברה שעליה השחיתה דרכה וקפחה את תכלית קיומה. משום כך אוכלוסיה מושחתת מבחינה חברתית ומוסרית אין לה עתיד בארץ זו. שהרי כוחות האדמה של ארץ ה' מחיים ומקיימים את האדם שעליה. בכוחות אלה הוא חוטא ועובר על התורה. את כוחות הארץ הקדושים לה' הוא מנצל לרעה בסטייה ובפריצות. משום כך בטומאת האדם נטמאת גם הארץ, וחטא האדם הוא גם חטא הארץ.

מתי נענשים היחידים ומתי הכלל?

כל עוד החטא הוא נחלת יחידים ואילו הכלל רב את ריב התורה, ייענשו היחידים בידי אדם או בידי שמים ויאבדו מתוך הקהל. ואילו הכלל המקיים את תורת ה' יוסיף להתברך על אדמתו. אך אם החטא והפשע נעשו נחלת הכלל והותרו ואף נתקדשו כמנהג המדינה. כי אז ניגוד החברה לתורת ה' הוא גם ניגוד לארץ הקדושה לתורה. וכדרך שהגוף מקיא חומר זר שבקרבו כן תקיא הארץ את יושביה.

על מה יש חובת השמירה ועד כמה?

"משמרת" – היא חובת השמירה המוטלת עלינו מאת ה'. התורה היא פקדון שהופקד בידנו וכל אחד מאתנו נתמנה שומר לתורה. בראש וראשונה עלינו לשמור על התורה בפני עצמנו לבל נפגע בה בזדון או בשגגה.

ממה צריך להזהר?

המנעו לא רק מלעבור עברה, אלא המנעו מכל מעשה העלול להביאכם לידי עברה. השמירה עצמה תהא מסורה לשמירתכם. הוזה אומר, התרחקו מכל דבר העלול להעבירכם על חובת השמירה. כך נתחייבנו באותה זהירות קפדנית להתרחק לא רק מן העברה, אלא מכל המביא לידי עברה. הרי זו אותה זהירות יהודית הקרויה בשם גדר או סייג.

כיצד עזרו חכמים לגדור את העריות ומה בעצם יכולנו אנו להבין לבד?

ענינם החודרת של חכמים הבינה את הטבע האנושי ואת הדרכים המעשיות של קיום התורה. ועל פי זה גזרו גזרות כלליות כדי להגן על קיום התורה. אך לאמיתו של דבר כל יהודי נבון וירא שמים החרד על קיום התורה היה חייב לנהוג כן מדעת עצמו.

מהי המטרה הנעלה לחוקים והמשפטים?

החוקים והמשפטים אינם רק תנאי לישיבתנו ולשגשוג בארץ, אלא כל תכלית בחירת ישראל תלויה בו.

כיצד שמרו ישראל על המצוות בין הגויים ומה נלמד מכך?

בהיותכם בין המצרים המושחתים כדוגמת הכנענים שמרתם על צניעות חיי משפחותיכם. כך נתגלה כשרונם לקיים את התפקיד המוסרי שהוא תנאי לישיבת קבע. אכן יש פער גדול בין המעלה הרוחנית והמוסרית הנדרשת מכם לבין שפלות העמים סביבותיכם.

רש"ר הירש

מדוע חוזרת התורה על עניין זה בפרשת קדושים?

בחזרה בפרשת קדושים

טעם שהוצרך לומר פעם אחרת פסוק זה הגם שאמר בפרשת אחרי, נתכוון לומר שצריכין לשמור המצוות לבל יתבטלו בין מהם בין מזולתם ובזה לא תקיא הארץ. הא למדת שאם לא יהיו נשמרים המצווה, תקיא הארץ גם את השומרים שלא מיחו בשלא שמרו. אור החיים